

8. Magamnak kívánok egyet adatni, t. i. egy mentség-czédulát arra nézve, hogy több mentség-czédulákra terveket adnom ne kelljen, és ezen csekély írományomat bészárhassam; várva várván már, hogy ezen tervekből 1837-ben melyik fogja nálunk létesülését elkezdni.

A' fenn említett szerencse kívánásoktól, gratulatioktól felmentő czédulákon a' jóltevőségnek igen szép és elmés emblemája is láttatik, a' mint hiszem, valamely régi ritka Caménától kölcsönözve, ezen egyszerű, de sokat jelentő alá írással: Szók helyett cselekedettel és valósággal. Öt szavak; fontos tartalmuak, és az életben számtalan esetekben ezer alkalmakkal használhatók. Szók helyett cselekedettel és valósággal. Tehát nem a' szókat kell szaporítanunk, nem a' szerencsét kívánnunk, hanem szerencsét terjesztenünk cselekedet által, bár mely kicsin legyen is az. Harmincz krajczár kevés dolog, de ezerszer 's megezerszer harmincz krajczár igen sok, a' szegénynek pedig a' kevés is sok. Tehát szók helyett cselekedettel és valósággal 's a' t.

K -- a J -- f.

EGY ÚTAS SÉTÁJA FEL-GYÓGY- RÓL VULKÁNIG.

(Folytatás.)

Egy más mellett két szobák pávimentumai van kirakva mőzáik módon. Az első azon jelenést terjeszti elő, midőn Troja királya Priamos esedezik Akhillesnek, hogy az ő elesett fijának. Hektornak holt testét adná-ki. A' második szobában képeztetik a' Minerva, Juno, és Venus közötti per az aranyalma felett, mely-

ben Páris ítéletet mond. A' testi állásokat, színeket, köntösöket és egyéb czifrázatokat az idő, az eső és a' sok piszok rongálásai miatt lehetetlen vala megvizsgálni, és megkülönböztetni, ugyan azért leírni sem tudom, hanem a' tudni vágyó olvasót bátorlodom e' végre a' néhai püspök Hene Ferencz neve alatt kiadott könyvre, *Beitragé zur dacischen Geschichte* útasítani. Azt azonban szükségesnek tartottam a' tudós püspök vélekedése ellen megjegyezni, hogy mivel az a' mód, melylyel az érintett darabok rakva és színezve vagynak, éppen az, a' milyennek *Archenholz — England und Italien —* b. IV. 153. 34. és V. 47 a' rómaiak írja le, annál fogva a' várhelyieket nem görög mőzáiknak, hanem rómainak tartom, 's csak ebből nem is következhetik, hogy a' görögök itt laktak volna. Az a' Nagy Sándor egy néhány napi mulatása, míg Sármist lerontatta 's Syrmus királynak azonnal vissza adta, nem nevezethetik lakásnak.

Értésünkre esvén, mi szerént egy oláh gázda midőn közelebből kapufél fájának helyet ástna, egy más mőzáikra talált, futottunk azon helyet is felkeresni. Fel vett kalauzunk néhány percz alatt oda vezetett. Az egész pavementumot két arasznyi ganéval bēfedve találtuk. Vezetőnk egy darabocskát félre taszított 's a' mőzáikat felfedte, mely $\frac{3}{4}$ hüvelyknyi négyszegű pallérozott fējér márványból volt öszve rakva minden különös jelentő alak nélkül, tehát kevesebbé pompás épület adatja. Innét minden lelki esméret bántása nélkül felszakasztottam, és elhoztam félmaroknyit a' félre taszított ganét visszatétetvén, 's ezzel ezen bús tájéknak örökös jó éjszakát mondván. Visszatérő útunkban csakugyan felmentünk az amphitheátrum helyére; de egy kő rommal

körül vett földöbőlnél egyebet nem láttam A' düledékek nézése és a' szürkület lelkeket andalgásra igazíták, 's az a' komoly kérdés: „így kell-e az ember legfelségesebb miveinek, 's azokkal együtt az embernek is elenyészni?“ ezer más kérdések tengerébe vezetett, 's ez uttal is meggyonosodtam azon igazság felől, mi szerént az emberből csak a' nagy ideák és a' nemes nagy tettek mennek át az örökkévalóságba, egyéb minden elenyészik! Még egyszer vissza nézék a' vandalismus képe felé, attól örökre búcsút veendő. Késő estve érkezünk vissza Farkadindra.

October hatodikán csak Fejérvízig mentünk, mert onnét tovább lóháton kellett utazni, 's ezt elkellett rendelni. Eddigi utközben semmi egyéb nevezetést nem láttunk, csak a' fennebb érintett római két fehér márvány szobrot — Klopotiván szolgabíró Pogány urnál — élő nagyságban belől tunicában, azon feljül pedig palástban öltözve, 's oly főre valóval, melyet a' zsy oláhnék most is viselnek, ékesítve. Én a' metszés mesterségéhez nem értek, de midőn szemeim azon szobrokon szép ábrázat vonásokat, a' legtermészetesebb testi hajlásokat, a' legelevenebb ízeket, a' legfáinabb köntös ránczokat látják, lehetetlen mestermíveknek nem tartani, és valamely királyi mestermív cabineti lakásra méltóknak nem tartani; 's most mi a' sorsuk? Az, hogy Klopotiván egy grádicsnak két külső szegletein az eső csapást felfogják.

Farkadintól Fejérvízig, 's onnét a' Zsy torkáig, kevés emelkedéseket kivéve, egy lapályon mégyen az ember keresztül rossz, dőlős, köves úton, néhol út nélkül is, és többnyire patak kő ágyásokon, melyeket a' Rétyézát 's evvel egy lánczolatbani havasokról a' sebes és számtalan havasi patakok hordottak és tettek-le.

Kétség kívül ez által nőtt fel a' hátzegi völgy — ki tudja, hány ezer évek alatt, — annyira, hogy midőn az ember Szálláspatakról, egy kis dombon fel, az utra ki mégyen, onnan Szálláspataka a' nagyági Csétrással egy feklapban — niveau — lenni látszik. A' plánta élet, a' földne-me, és a' térségeken létező nyíres — mely csak a' magasabb helyek lakója — eléggé mutatják magas fekvését a' földnek, mely a' közel körül vevő, 's így a' nap sugarait többször visszaverő hegyek nélkül oly termékeny nem is lenne, és én bátorkodom állítani azt, mi szerént ezen havasi sebes és örökös patakok a' hátzegi völgyet — ki tudja hány ezer évek alatt? — annyira emelendik, hogy a' hideg lég miatt a' gabona termesztés, 's aztán az ottani lakás is, legalább bajos lesz.

October hetedikén reggel tehát lóra ültünk, 's úgy utaztunk tovább. Dél tájban Krivadiához érkeztünk. Itten egy csudálatos alkatásu, asztag kerekiségű várforma létezik egy magános és minden felől meredek mészkő domb tetejére építve. A' kőfal maga épségben van, 's még is nem látszik rajta sem ajtó, sem ablak; tehát nem volt lakóhely, hanem kétségkívül egy olyan őrhely, melyről a' bejövő ellenséget lesték, 's érkezésiről tűz vagy más jelek által hirt adtak Örvárra, onnat a' dévai várra, innét Aranyhegyre, tovább a' Fejérvárral szembe lévő Sztrázsa-hegyre, innét az enyedi Örhegyre 's a' t. Tehát tulajdonképpen telegraphi szabály volt.

Innét egy órára van a' Csétatyé Bolyi, egy ritka barlang a' mellette lakó Bolya nevű oláh családról úgy nevezve. Ez a' természet játéka — kétségkívül Vulcanus isten dolga — maga nemében egyetlenegy. A' nyílás kezdődik nap kelet felől. Magassága és szélessége mintegy 25 —

30 négyszeg öl, 's ezen hézag tart eléfelé 15 ölnyit, hol az ember egy patakra bukik, mely a' kőszirtek alól kibujván a' barlang üregén tovább és kifoly napnyúgot felé. Mi is ezen az úton mentünk mindenütt a' patakon lóháton és fáklya világánál mintegy 15 minutáig a' napnyúgoti nyíláson ki, mely ott is elég magas, elég tágas. Azon érzést, mely az embert ezen földalatti világban átjárja, le írni lehetetlen; azt vélné hogy a' Gorgonok lakhelyén vándorol keresztül. Azok a' sok féle alakok, melyeket a' barlang formál, asztalok, épületek, tornyocskák, függő és leszakadt kőszirtek, alól a' patak, eléfelé a' sötétség és sokféle irtóztató viszhangok az ember bőrét öszve borzasztják; de ha az ember kibújt, volt látását sokért nem adná. Hát még milyen lehet a' pausilipói barlang a' púzzoli úton, melyet Agrippa parancsára egy egész hegyen keresztül egy ángol m. f. hosszúságban 's tizennégy láb szélességben út gyanánt furtak, és a' melynek kezdetin van az a' babérral bénótt hely, melyet Virgilius sirdombjának tartanak? Ó azok a' rómaiak a' természetben is tudtak győzedelmeskedni! A' Bolya barlangja csermelyében, a' mint mondá az itt lakó vadasszony, ez előtt a' legszebb galoczákat és pisztrangokat lehetett kapni, de a' múlt tavaszon egy gonosz oláhné bizonyos mérges burjánokat vetett a' patakba, melyektől a' halak meghalva jöttek kirákással 's az óta nincs. Be gonoszok az emberek!

Kevés pihenés és a' Bolyánétól vett téj általi megfrissülés után újra lóra ülénk, 's az oláh Zsy völgyön a' szép folyóviz mentén le sebesen lovagoltunk közel három órát addig, míg a' folyó a' magyar Zsyből jövő folyóval egyesül, és egy szinte maros-nagyságu folyót formálván, la gúra szurdukulu j egy órányi völ-

gyön keresztül irtóztató kőszirtek között Oláhországba rohan. Csak addig mulattunk itt, míg elbeszéltük: mely könnyű volna ezen szoros völgyön keresztül az egyesült két Zsy vizet hajózhatóvá tenni, 's az oláhországi 's további kereskedésre utat nyitni. Annál könnyebb, mondá úitársam, mivel a' mint ő bizonyoson hallotta, a' turguszsy bojérok készek az utat a' mi határukig magok költségeken megcsináltatni, sőt a' felőlünk csinálendő utra adakozni. Még két jó órát kellett a' magyar Zsyon fel a' Vulkanig sebesen lovagolni, 's még is midőn helybe érkeztünk, már a' zsarnok sötétség a' nap világát tökélyesen legyőzte vala, éppen úgy, mint a' szokatlan, és nyolcz kilencz óráig tartó nagy lovaglás az én erőmet, és alig vártam hogy a' fogadósne valamit enni adjon 's ágyat rendeljen.

Csak reggelre maradt az itteni nevezetességek megnézése. A' harminczad hivatal, a' kontumácia épületek, melyeknek minden szobái az erdélyi vásárookra jövő oláhországiakkal tömve valának; a' határszéli táblák, mind olyan valamik, miket akarki otthon is képzelhet, és komoly észrevételeit magának gondolhatja, ugyan azért rólok ide valamit írni, feleslegvalónak tartom. Nem tehetem mindazonáltal hogy itt is sajnoson meg ne jegyezzem, mi szerént Erdély ezen úton is majd semmi tevős kereskedést nem folytat; ellenben az oláhországiak Erdélyből szarvas marháért, júért, sertésért, gabonáért 's a' t. sok pénzt visznek-el, 's a' mellett aranyainknak is nagy része ez úton megyen-ki örökre.

Itten Oláhország szélén szó lévén az odai nép mivelődéséről, én sajnálkozva mondtam, mi szerént azon sok penzért, melyet tőlünk oda hordnak, cserében az oláhországiak Er-

délybe csak barbarismust, és fánatismust hoznak, 's e' szerént ők is polgárosodásunk ellenségei. De erre nekem azt felelték, hogy ott most nem a' régi állapot létezik, 's nevezetesen a' muzska hadisereg ott lakása óta a' polgárosodásban talán Erdélynél inkább haladnak-elő. Azt mondják a' tudományok mivelésére nagy gond fordittatik: minden faluban oskolák állítottak-fel; az idegen nyelveket is, 's nevezetesen a' francziát tanulják, beszélnek, 's a' muzsikában is haladnak-elő. Úti társam, ki a' mult nyáron Oláhországban, 's nevezetesen Tirguzsyn járt, bizonyossá tett, mi szerént ő ezen városban az előkelőknél szép muzsikát és éneket is hallott, 's nevezetesen egy boér kisasszony a' gitár mellett mester módon énekelte a' következő búcszó dalt:

- „Zioá, császu dészpércziri
- „Inszemnát dé miná tá
- „Am áflát kú intrisztáre,
- „Dár me rog nú me újtá.
- „Ah jubite! kálé buné,
- „Dár inimá me 's á tá
- „Fié áh! ne dészperczté
- „Si me rog nú me újtá.
- „Si pe mine or si undé
- „Szoartya má va árunká,
- „Szokotestje kéczis pretin
- „Si me rog nú me újtá.
- „De á véni von csász odáté
- „Si té pocz inkredinczá
- „Nú csér álté részpletire
- „Csi me rog nú me újtá.
- „Gátá szint péhárú morczi
- „Io tott császu ál gusztá,
- „Pré zsertfire pintru tiné
- „Si me rog nú me újtá.

„Luná éj lumina lumi
 „Dár tu jest luminá méá
 „Jéu zik luni szé széáskunzé,
 „Dár czié nú me újtá. *)

Ez a' polgárosodás Oláhországban, és az o-
 dai áldott föld a' Duna és tenger szomszédságá-
 ban nekünk egyszer, ha észre nem térünk, ká-
 runkra lehet; de erről máskor többet, most ül-
 jünk ismét lóra, 's utazzunk más vonalban visz-
 sza felé.

Vulkánból a' magyar Zsy folyón, és a'
 Zsy Krivádián keresztül egy jó órát lova-
 golvá Petrilla határán éppen az út mellett egy
 egész szénkö- hegyet találtunk: egy új kin-
 cse Erdélynek; ki tudja hol, 's mik lehetnek még,
 mert utána járni, éppen oly vastag vérünk, mint
 vastag koponyánk nem engedi, 's annál fogva or-
 szágunknak érdeket és becsét adni nem tudunk;
 és így nem csuda, ha Erdélyt Európában is vagy
 nem ismerik, vagy úgy ismerik, mint csak med-
 vék és farkasok hazáját.

Majd mindenütt egy elébbi világ fenekére
 találunk, mely magát a' plánta¹ életi világ ma-
 radványival jeleli-ki. Kővé változott falevelek,
 gyümölcsök, egész plánták, egész fák, fa darabok
 találtatnak kővé vagy szénné változva Európá-

*) Folyó beszédben magyarul: — Szomorúan értet-
 tem általa kijelelt elválásunk napját és óráját; hanem
 kérlek: el ne felejts. — Ah Kedvesem! jó utat; de a' te
 's én szívem, legyenek oh! elválhatatlanok, és kérlek: el
 ne felejts. — Engemet is akár merre hány 's vet a' sors,
 emlekezz meg hogy barátod vagyok, és kérlek: el ne fe-
 lejts. — Ha elő valaha egy óra, melyről biztosítva lehetsz,
 nem kívánok más jutalmat, csak arra kérlek: el ne fe-
 lejts. — Kész vagyok a' halál poharát minden órában meg-
 kösztolni áldozatul Éretted, és kérlek: el ne felejts. — A'
 hold a' világ világítója, de Te vagy az én világom; a'
 holdat fel szöllibtom az elrejtezésre, tégedet arra: hogy el
 ne felejts.

ban, Ámérikában, Áfrikában és Ázsiában, — A' földszurokkal és szénnel terhes földágyak olyan valamik, melyek a' szénné vált állati, és plánta életi testek maradványit foglalják magokban. Mind olyan föld és kő réteg alatt fekszenek, melyek eredeti sziklára tétettek 's nevezetesen egy vízözön által nem régen mosattak oda. Sok helyt oly kőszén találunk, mely fát és faföldet foglal magában és helyen helyen láthatni még a' vágás vagy fűrészlés nyomát is. Nagy bizonyosság arra, hogy azon a' helyen valaha erdő volt, melyet a' földnek valamelyik revolucziója sok száz ezer évek előtt oda borított; de bizonyosság arra is, mi szerént az eredeti világ nem volt állatok, plánták és fák nélkül, és hogy azon, eszes, mesterséget tudó, polgárosodott emberek éltek, kik általányoson elenyésztek, Meddig marad fenn a' jelen emberi nem? mikor jön elő ismét egy föld revoluczió? milyen alaku állatok állnak elő azután? és hány ezer revolucziók fordulnak elő még, míg ez a' föld is, mint más plánták, a' nap, vagy az idő leledelive leszen, vagy más világtest alkotó részévé válik? Isten tudja! (Végzete közelebbről.)

HASZNOS ELŐRE VIGYÁZÁS.

Napoleon szaporán szokott enni 's alig tízenkét perczig asztalnál ülni. Mihelyt végzette az evést, felkölt, 's a' familiai terembe ment, holva Józéfina császárné udvari dámáival kísérté. Egykor, midőn Eugen herczeg a' császár után töstént felkele asztaltól, az utóbbi megfordula, 's így szólla: „De biszen neked nem vala időd enni Eugen?“ — „Megengedjen Felséged“ felele a' herczeg, „ettem volt én már előre.“